

PROPOSTES DE CANVI AL SISTEMA EDUCATIU

El sistema educatiu és un espai en què conflueixen persones i col·lectius humans amb ideologies i interessos diversos: partits polítics, sindicats, associacions de famílies, moviments de renovació pedagògica, associacions d'estudiants, etc.

D'entre tots aquests col·lectius humans n'hi ha un que no disposa de veu pròpia, que s'expressa d'una manera no verbal, i que sovint és ignorat: els nens i les nenes petits. Com hem dit en altres ocasions, en general els sistemes educatius tracten la infància com un mitjà, una matèria prima, per donar resposta a les necessitats dels grups socials dominants.

Al llarg de la història, però, hi ha hagut sempre experiències educatives alternatives l'enfocament de les quals ha estat precisament el de partir de les necessitats vitals dels nens i nenes. Experiències tant a dins com a fora del sistema reglat, públiques i privades, iniciatives de mestres, cooperatives de pares i educadors, o moviments de famílies.

Després d'un període de clar retrocés d'aquest tipus d'experiències innovadores, els últims anys assistim a un renaixement d'aquest tipus de propostes. No es tracta, com ja vam apuntar, d'un moviment homogeni, ja que les diferències de referents i plantejaments són significatives, però sí que sembla haver-hi un renovat interès en posar en un lloc més destacat les necessitats i els processos de vida dels nens i nenes.

Les causes d'aquest moviment incipient segurament són varies. Per una banda sembla clar que aquestes experiències són el fruit, o al menys van de la mà, de tendències afines en d'altres àmbits socials que, com l'ecologia, el comerç just i solidari, la sostenibilitat econòmica, etc., desperten altres tipus de sensibilitats envers les relacions humanes. D'altra banda, és possible també que aquest moviment innovador hagi estat possibilitat per les mancances, l'esgotament i la desil·lusió que han generat les polítiques educatives suposadament progressistes.

Però si bé aquestes situacions han ajudat a crear un ambient favorable, segurament aquest moviment és també el resultat de la influència de certes experiències innovadores més o menys contemporànies que han obert camins nous per l'esperança. Em refereixo a experiències com les escoles de Reggio Emilia, l'Institut Emi Pikler, l'escola El Pesta – León dormido o les escoles democràtiques.

Paral·lelament, les investigacions psicològiques i cognitives han proporcionat unes bases teòriques sòlides sobre els processos d'aprenentatge i desenvolupament, que tot i que en general no han tingut gaire ressò en les pràctiques pedagògiques a les aules, el seu discurs, incorporat als documents oficials, ha anat creant un terreny més favorable per a l'emergència d'aquestes experiències.

Tanmateix, la situació global no és precisament com per llençar coets enlaire. Per això, un dels objectius del Craev és unir-nos a aquest moviment incipient de renovació pedagògica en favor d'unes polítiques i unes pràctiques pedagògiques que posin com a punt central el respecte als processos de vida dels infants.

Per aconseguir això, **proposem quatre línies d'accions**: (i) el desvetllament de les idees hegemòniques que sustenten l'actual situació educativa i la proposta de referents científics contrastats, (ii) la proposta de certes alternatives a nivell estructural, (iii)

l'enfortiment de les xarxes d'escoles i persones afines, i (iv) l'oferiment d'espais de formació i d'assessorament.

1. El desvetllament de les idees hegemòniques i la proposta de referents contrastats

Com molts dels àmbits que fan referència als infants, l'escola està envoltada d'una aurèola de neutralitat que, com hem apuntat en d'altres butlletins, no és certa. Els sistemes educatius actuals responen a les necessitats dels grups socials dominants que contempnen l'educació fonamentalment com una preparació per al mercat laboral en què el més important no és acompanyar el desenvolupament dels nens sinó generar *capital humà* per a les empreses.

Tal i com vam també apuntar en altres butlletins, les pràctiques pedagògiques i relacionals amb la infància es fonamenten també sobre unes idees i conceptes sovint inconscients que és necessari desvetllar, com per exemple que *els nens són incomplets i se'ls ha de canviar*, que *l'escola és un lloc per preparar-se per al futur*, que *per aprendre, cal algú que t'ensenyi*, que *hi ha moltes coses que cal aprendre*, que *els nens de les mateixes edats són iguals* o que *és necessari uns especialistes en estratègies didàctiques*.

Però creiem que, per obrir escletxes, no és suficient amb desvetllar les idees i els programes polítics que estructuraven els sistemes educatius actuals, sinó que cal aportar una base sòlida d'investigacions científiques en l'àmbit de les ciències cognitives i les neurociències que serveixin per donar suport a les pràctiques innovadores de les escoles vives.

2. La proposta de certes alternatives a nivell estructural

El moviment de l'educació viva no pretén imposar unes lleis o unes pràctiques pedagògiques concretes, però sí que demanem que les lleis actuals permetin fer realitat el mandat constitucional del dret de les famílies a triar el tipus d'educació que considerin més adequat per als seus fills i filles.

Des del nostre punt de vista, la custòdia i la responsabilitat última dels infants és de les famílies i no de l'Estat. L'Estat ha de garantir el dret a l'educació de tot infant, i això significa que les administracions han de crear els mecanismes de control i de seguiment necessaris per tal que cap infant no sigui exclòs del seu dret a l'educació. Però com hem apuntat també en d'altres ocasions, *educació* i *escolarització* són dues realitats diferenciades. El dret a l'educació pot ser satisfet en part a través de l'escolarització, però també a través d'altres tipus d'ambients que són al menys tant adequats com l'escola.

D'altra banda, creiem també que les administracions han de garantir que les persones que opten per l'escolarització dels fills i filles disposin d'una oferta educativa suficientment àmplia i diversa no tan sols en places sinó en plantejaments educatius.

Per garantir tot això, des del Craev proposem cinc reformes estructurals:

- a) La legalització i regulació de l'educació en ambients no escolars
- b) El canvi de normativa sobre centres privats que permeti la creació de centres privats unitaris
- c) L'obertura de la gestió de centres públics a cooperatives de mestres i famílies
- d) La possibilitat de crear equips docents cohesionats a les escoles públiques en funció del seu projecte educatiu
- e) La creació d'una tipologia de *centres específics d'innovació pedagògica*

a) La legalització i regulació de l'educació en ambients no escolars

Com hem assenyalat en d'altres butlletins, les investigacions sobre l'educació en família i en d'altres ambients no escolars a d'altres països avalen el fet que aquesta opció garanteix plenament les necessitats socials, afectives i d'aprenentatge dels infants.

En conseqüència, amb les mesures de seguiment i control necessàries per garantir que no se'n faci un mal ús –mesures aplicades a tots els països en què l'educació a l'àmbit familiar és legal, com ara a Anglaterra, Portugal, França, etc. – aquesta via suposaria la normalització de la situació de les famílies que, tant a nivell individual com a nivell col·lectiu, opten per la no escolarització dels fills i filles.

L'article 55 de l'actual LEC fa esment a la possibilitat de *l'educació no presencial* també a l'etapa d'escolarització obligatòria (6 – 16 anys), i en concret l'article 55.3 recull que *'l'oferta educativa no presencial s'ha de caracteritzar per la varietat, l'obertura i la flexibilitat'*

Si l'educació en l'àmbit familiar és finalment reconeguda a l'amper de l'educació no presencial, creiem que aquesta no ha de diferenciar entre situacions individuals i col·lectives. En d'altres paraules, si la responsabilitat de l'educació dels infants recau en les famílies, aleshores són aquestes les que han de respondre davant l'acció de seguiment i control dels Estats, independentment de si trien educar els seus fills a casa o en companyia d'altres nens i nenes en espais educatius compartits.

b) El canvi de normativa sobre la creació de centres privats

Com hem apuntat en d'altres ocasions, actualment la normativa de creació de centres privats requereix un projecte arquitectònic que està pensat per a escoles amb centenars de nens i nenes. Tot i que a l'ensenyament públic existeixen escoles rurals unitàries, en l'àmbit privat no es contempla aquesta situació, malgrat que el mateix Departament d'Educació avala la qualitat pedagògica d'aquestes escoles petites.

Si l'educació en l'àmbit familiar actualment no està reconeguda, si l'oferta de places públiques en centres que ofereixen un projecte educatiu afí a les opcions familiars no és suficient, i si en la pràctica no és possible que unes poques famílies puguin crear una escola, el dret a l'Educació que recull la Constitució queda reduït a poc més que paraules buides.

La modificació del decret que regula els espais requerits per a la creació d'escoles privades és una mesura que creiem que pot afavorir l'aparició de projectes educatius innovadors a molts nivells i en especial en l'àmbit de la participació de les famílies.

c) L'obertura de la gestió de centres públics a cooperatives de mestres i famílies

Tot i que finalment no va ser inclosa a la LEC, el seu document de bases obria la possibilitat que els centres públics pugessin ser gestionats per entitats cooperatives sense ànim de lucre o equips de professionals, una situació que permetria l'aparició no tan sols de projectes educatius singulars sinó també de veritables escoles *públiques*, és a dir, fruit de la cooperació d'educadors i famílies.

d) La possibilitat de crear equips docents cohesionats a les escoles públiques

La LODE va introduir per primer cop la idea dels *projectes educatius de centres* com a eina per fer realitat la diversitat d'opcions educatives. Tanmateix, la mesura no ha anat mai acompanyada per una adscripció del professorat dels centres en funció d'aquests projectes.

Una de les majors dificultats que han d'afrontar les escoles innovadores i, de fet, qualsevol equip que desitgi realment portar a la pràctica un projecte qualsevol d'escola, és la impossibilitat de comptar amb un equip docent cohesionat, ja que l'adscripció dels docents públics als centres escolars es realitza a través d'un concurs de trasllat en què els aspectes que es valoren més són l'antiguitat al cos i no la idoneïtat del perfil professional dels mestres per al projecte concret de l'escola.

Al llarg dels anys, el Departament d'Educació ha assajat diferents fórmules per dotar d'una major cohesió al personal dels centres –*plans estratègics, plans d'autonomia de centres, etc.*- però aquestes mesures són, a més de transitòries, del tot insuficients per garantir una línia de centre.

El tema de l'assignació del professorat dels centres públics és força complex. Els sindicats docents argumenten que una adscripció com la que proposem aquí suposaria una pèrdua dels drets dels funcionaris. Segons els representats dels professors, qualsevol mestre que ha superat el concurs d'oposició ha estat validat per treballar a qualsevol escola pública i per tant no té sentit efectuar una selecció posterior, sobretot perquè aquests sistemes acostumen a ser poc transparents i a afavorir l'amiguisme i la submissió dels mestres als equips directius i l'Administració, que són qui acaben tenint un pes més important en el procés de selecció.

Si be compartim la segona part de l'argument, i per tant creiem que cal articular els mecanismes adequats per evitar al màxim els perills que això suposa, també creiem que, com la pràctica diària a les escoles demostra, l'argument que qualsevol mestre funcionari està capacitat per treballar a qualsevol centre impedeix la creació i la implantació de projectes de centres singulars.

I en absència de projectes singulars, s'imposa l'*statu quo*, que, com hem afirmat en altres articles, no és sinó un dels mecanismes de reproducció social i econòmica més potents de la Societat.

e) La creació d'una tipologia de centres específics d'innovació pedagògica

Per últim, creiem que les darreres dues propostes poden ser combinades per crear una tipologia de *centres específics d'innovació pedagògica* que comptin amb un estatut singular que els permeti desenvolupar al màxim les mesures d'autonomia recollides al *decret d'autonomia de centres* publicat la passada legislatura en àmbits d'horaris, organització curricular, espais, etc.

Voldria fer un aclariment més sobre les darreres tres mesures proposades.

En d'altres butlletins hem denunciat les mesures de privatització de les polítiques educatives actuals. És evident que actualment a nivell internacional assistim a una ofensiva neoliberal molt intensa que, entre d'altres accions, intenta afeblir i desmantellar al màxim els serveis públics. Des del Craev no compartim aquesta ideologia neoliberal ni les seves mesures.

Però alhora no estem a favor de l'actual escola estatal –que no pública- que, a l'igual que l'escola privada, no té en compte les necessitats autèntiques dels infants. I és que, a ulls de nen, ¿hi ha alguna diferència substancial entre una escola privada i una de pública? Els dos sistemes, en general, es basen en les mateixes idees sobre el que significa educar i funcionen amb unes mateixes pràctiques pedagògiques, unes pràctiques

pedagògiques que reforcen els valors socials dominants: competitivitat, credencialisme, homogeneïtzació, individualisme, dependència, manca de sentit crític, etc.

Tot un seguit de valors i d'identitats que impedeixen tant el propi creixement humà com la implicació en la creació d'entorns socials més justos.

En conseqüència, el que motiva les nostres propostes no és defensar cap model ideològic, ja que tampoc no tenim la intenció que els nostres plantejaments serveixin per a tothom, sinó el que pretenem és obrir escletxes que permetin la supervivència i la proliferació, si escau, d'espais educatius respectuosos amb les necessitats vitals i els processos de vida dels infants, perquè en definitiva és l'única via que creiem que pot conduir-nos cap a unes relacions humanes i una Societat amb més amor.

3. L'enfortiment de les xarxes d'escoles i persones afines

La tercera línia d'actuació que proposem és la de contribuir a l'enfortiment de relacions i xarxes entre escoles, educadors i persones afines a l'educació viva.

Creiem que contribuir a enxarxar persones que comparteixen una certa afinitat per les necessitats dels infants és una manera d'afavorir el propi creixement i alhora de facilitar l'articulació d'una veu col·lectiva a favor d'unes polítiques educatives que es basin en el respecte a les necessitats autèntiques dels infants, els educadors/es i les famílies.

4. L'ofertament d'espais de formació i assessorament

Per últim, la quarta línia d'actuació que proposem és la de recolzar també la creació d'espais de formació i d'assessorament sobre educació viva, ja siguin els espais propis com els organitzats per entitats i col·lectius afins.

I és que, el canvi fonamental és el d'un mateix.